

jeziku vrata i preko Krasa i preko Sutle, dočim će nova snaga stupiti s njome u pravnički elemenat hrvatski, a iz jedinstva na pravnom polju roditi će se dobrih plodova i u drugih granah javnoga života.

I baš sada smatram nadošlim čas, kad bi slovenski pravnici morali otvoreno prihvatiti isti jezik sa Hrvati. U Gracu štajerskom su jednom zaključili, da se tamo nesmje razpravljati slovenski, i čini se da je pri tome ostalo uz sve akademične prosvjede slovenskih odvjetnika; sada je opet pukao glas iz Beča, da se i tamo na najvišem stepenu nemože ili ne smje izdati osuda u slovenskom jeziku.

Što bi naravnije bilo, nego da sada slovenski pravnici odgovore tim svojim prijateljem na višim i najvišim stolicama: »Dobro, nećete, da nam dajete slovenskih razprava i slovenskih osuda? A Vi nam ih dajte u hrvatskom jeziku, kojim se bez prigovorno služite sa srodnim nam narodom hrvatskim: mjesto njemačkoga mi volimo hrvatski jezik!«

Tako bi se najbolje odgovorilo na to vječno zapostavljanje narodnog jezika, a bez ikakve buke i vike, temeljem samog prava priznatog gorinavedenom najnovijom riešitbom. Inače bi to imalo koristnih posljedica u svakom pogledu, pa i za samu državu, koja nebi trebala trošiti novac da izučii mlade Niemce za šepavo slovensko uredovanje.

Dr. I. Z.

Dr. Alois Pražák †.

V visoki starosti 81. let je dne 30. januvarja umrl na Dunaji baron Alois Pražák, ki je, skoraj osem let vodja pravosodnega ministrstva v Taaffejevem kabinetu, mnogo storil za dejansko ravnopravnost jezikov v justici, tako da mu vzlásti češki in slovenski narod morata gojiti trajen in hvaležen spomin.

Porodil se je Pražák dne 21. februvarja 1820. l. v Ogrskem Gradišči na Moravskem. Pravoznanstvene študije je dovršil v Olomucu z doktoratom l. 1844. ter na to vstopil v odvetniško prakso v Brnu. L. 1848. se je odlikoval kakor poslanec v dež. zboru moravskem in potem deloval v državnem zboru v Krome-

riži ob strani Riegerja in Palackega. L. 1850. je postal odvetnik v Brnu in kmalu zaslovel bodi po svojem znanji, bodi po svojem češko-narodnem delovanju. V ustavni dobi se je zopet popolnem posvetil javnemu delu v deželnem zboru in odboru moravskem, odnosno v državnem zboru, vedno prvoboritelj za pravice svojega naroda, vzlasti tudi za češko državno pravo. Ko so l. 1874. moravski narodni poslanci znova vstopili v dunajski državni zbor, je najprvo dr. Pražák sestavil besedilo »pravnega zavarovanja«, katero izrekajo še dandades vsi, državnopravnega stališča držeči se češki poslanci. Pražák je tudi mnogo pripomogel k preobratu, da so l. 1879. vsi češki poslanci prišli v državni zbor. Ni čuda, da je bil potem grofu Taaffeju delj časa desna roka pri skupnem delu na podlagi ravnopravnosti. Dne 12. avgusta 1879 so dra. Pražáka poklicali v Taaffejev kabinet za češkega ministra-rojaka, ki je potem dne 17. januarja 1881 prevzel vodstvo pravosodja. Ta provizorij je trajal do jeseni 1888. l., ko jo grof Schönborn bil definitivno imenovan za justičnega ministra. Dr. Pražák, od l. 1882. baron, je ostal v Taaffejevem kabinetu še štiri leta brez portfelja. V avgustu 1892 pa se je vsled čedalje slabšega političnega položaja poslovil in bil imenovan za dopustnega člana gospodske zbornice. Za razvoj političnih stvari, vzlasti čeških se je živo zanimal do zadnjega izdihljaja.

Doba, v kateri je Pražák stal na krmilu pravosodja, je bila doba preporoda za slovensko uradovanje. Pomisliti je, da okoli 1880. l. je bil slovenski jezik celó na Kranjskem skoraj popolnem izginil iz sodnih aktov. Pozabljene so bile starejše jezikovne naredbe, pozabljen čl. XIX. o ravnopravnosti, — nasprotni politični sistemi sedemdesetih let, ki so imeli tudi v justici svoje odločne zastopnike, zadušili so skoraj zadnje kali slovenskega sodnega uradovanja. In koncem l. 1880 se je zgodilo nekaj — vsaj za naše današnje pojme — nečuvenega. C. kr. nadsodišče v Gradcu je slovenski končni odlok c. kr. okrajnega sodišča v Kamniku z dne 1. oktobra 1880, št. 6854, razveljavilo in okraj. sodišču zaukazalo, da mora slovenska istopisa končnega odloka od strank nazaj zahtevati in konečni odlok v »nemškem uradnem jeziku« znova dostaviti strankama. Vsled revizijskih rekurzov obeh strank je tudi c. kr. najvišje sodišče z odločbo od

16. februarja 1881, št. 1697, pritrdilo višjesodni odločbi in v »razlogih« poudarjalo, da morajo vsled §-a 13 obč. sod. r. vse sodne vloge in rešitve izdane biti v »deželnem jeziku«, da v kranjski vojvodini je pred sodišči brez izjeme od nekdanj samo nemški jezik veljal za uradni jezik in da jezikovne naredbe teh zakonitih razmer niso hotele in tudi niso mogle premeniti. Tedanji višjesodni predsednik vitez Waser je to vrhovno odločbo takoj z okrožnico naznanil vsem okrajnim sodiščem in posledica je bila, da so sodišča slovenske vloge vračala strankam — nerešene.

Vsled interpelacije državnih poslancev in spomenice narodnih odvetnikov je minister Pražák najprvo izdal ukaz od 6. oktobra 1881, št. 15.537, s katerim je paraliziral prejšnjo Waserjevo okrožnico, češ, da navedena vrhovnosodna odločba velja samo za specijalni slučaj in da se je sodiščem tudi v prihodnje ravnati po jezikovnih naredbah iz leta 1862., 1866. in 1867.

Na to je izšel znani obsežni pravosod. min. ukaz z dne 18. februarja 1882, št. 20.513 ex 1881 na predsedstvo višjega dež. sodišča v Gradci. Pražák sicer s tem ukazom ni dal bistveno novih navodil za slovensko uradovanje, a odločnost besede, s katero je zahteval izvrševanje prejšnjih jezikovnih naredeb, je — presenetila in kmalu pokazala svoje dobre posledice. Nekaj časa so gotovi krogi mrmrali, a uvidevši iz raznih imenovanj, da minister Pražák s popolno objektivostjo resno teži na uresničenje slovenske ravnopravnosti, so obmolknili in začeli uradovati slovenski, seveda, kolikor so morali. Tako je kolikor toliko pričela nova doba uradovanja.

Minister Pražák je še nadalje skrbel za popolnitev ravnopravnosti, žalibog da tudi z nedostatnimi ukazi. Med take šteje koj ukaz zopet na višje dež. sodišče v Gradci z dne 8. aprila 1883, št. 4224, ki pravi, da mora tudi višja instanca po zmislu jezikovnih naredeb skrbeti za to, da na slovenske vloge in v samo slovenskih pravnih dobi stranka intimat »po dotičnem okrajnem sodišči« v slovenskem jeziku. Iz tega je pa nastala praksa, ki se po vsej pravici še danes obsoja, namreč ta, da nadsodišče graško nalaga višjim instancam p r e v a j a n j e višjesodnih odločeb! — Nadaljni ukaz z dne 25. junija 1883, št. 9250, je povzročil, da so državna pravdnitva v področji graškega nadsodišča nas-

proti slovenskim obtožencem jela uporabljati slovenski jezik. Ukaz z dne 27. julija 1887, št. 12.118 je zapovedal slovenske zemljiškoknjižne spise, a ukaz z dne 11. junija 1888, št. 6556 slovenska oznanila v uradnih listih.

Posebej za višje dež. sodišče v Trstu je izdal ukaz od 27. maja 1886, št. 2668, ki graja dosedanjo prakso kazenskih sodišč nasproti slovenskim pričam in obtožencem in veleva izvrševanje §-ov 163 in 198 kaz. pr. r., nadalje ukaz z dne 13. junija 1887, št. 190, da je zemljiškoknjižne prošnje, ki so vložene v kakem deželnem jeziku, reševati v istem jeziku in tako tudi rešitve vpisovati v zemljiške knjige.

Bolj, nego ti in drugi manj važni ukazi iz Pražákove dobe pa je vplivala na zboljšanje jezikovnih razmer v naši domači justici »javna tajnost«, da je baron Pražák resen branitelj pravic slovenskega naroda. Po njegovem odstopu so se stvari vzlic njegovim še vedno veljavnim ukazom slabšale in konečno nevarno poslabšale, vzlasti na Spodnjem Štajerskem. Dela se zadnji čas na »status quo ante«. Da pa do tega ne pride, je in ostane zasluga dra. Pražáka, ki si je s svojo dejansko pravičnostjo postavil lep spomenik tudi v srcu slovenskega naroda.

Književna poročila.

Der Kampf um Wohlfahrt. Von Dr. Karl Paeuer. Leipzig 1901. Theodor Dieter. Cena 3 M.

Spoštovani pisatelj, višjesodni svetnik v Gradci, je leta 1889 izdal modroslovno knjigo »Die Menschenseele« in se skril za pseudonim »Carnio«. Kritika se je s tem »doneskom k analizi in odgoji človeka« mnogo bavila in delala idealnemu pisatelju krivico na dve strani: jedni so ga smatrali za tendencioznega reakcionarja, a drugi so ga dolžili, da nasprotuje verskim napravam družbe. Zato se je odločil nastopiti s svojim polnim imenom in značajem ter izdal sedaj svoje, s človekoljubjem prepleteno delo znova pod primernejšim naslovom. V sedanjem uvodu (38 strani), datiranem v Ljubljani, avgusta meseca 1899, razlaga pred vsem svoje stališče, svoje temeljne pojme in odgovarja kritikam. Radi bi, da bi kdo naših rojakov globlje posegel v to studijo in seznanil z njenimi nauki širše kroge.

Sborník věd právních a státních. Profesorji češke pravoslavne fakultete v Pragi, na čelu jim dr. Bohuš Rieger, so zasnovali znamenito pod-